

فصلنامه علمی - تخصصی معارف علوم انسانی و علوم اسلامی

شماره یازدهم، زمستان ۱۴۰۱، ص ۱۰۷-۱۲۲

راهکارهای ترویج جهاد علمی میان جوانان با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب

زهرا چایش^۱

محمد مهدی کریمی نیا^۲

عبّاس نصیری^۳

امین مرادی علیعربی^۴

محمد رضا سبزی^۵

چکیده

جهاد، هرگونه تلاش مشقت‌آمیز در راستای نیل به اهداف الهی است که دارای مصادیقی چون جهاد مسلحانه علیه دشمنان اسلام، جهاد اخلاقی و جهاد کبیر (جهاد علمی - فرهنگی) است. از نظر رهبر معظم انقلاب یکی از بزرگ‌ترین فرائض، جهاد علمی است که بسیار مورد تأکید ایشان بوده و می‌فرمایند: جهاد فقط در میدان جنگ نیست، در میدان عمل هم مثل بقیه میادین زندگی، جهاد لازم است. انسان‌های خردورز در این قسم از جهاد تلاش می‌کنند تا افکار خود را در چارچوب و حیانت و عقلانیت سامان دهند. پس ضرورت دارد با بصیرت زایی در

۱. سطح سه (کارشناسی ارشد) رشته تفسیر و علوم قرآن، از مؤسسه آموزش عالی تفسیر و علوم قرآن امام خامنه‌ای، شهر کرمانشاه، پژوهشگر و مدرّس حوزه علمیه حضرت فاطمه الزهرا (س)، شهر دلاهو، استان کرمانشاه، ایران، نویسنده مسؤول، z.chaiesh1388@gmail.com

۲. استادیار و عضو هیأت علمی دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم، طلبه و پژوهشگر حوزه علمیه قم، دارای مدرک سطح چهار (دکتری)، رشته فقه و اصول، از حوزه علمیه قم؛ و مدرک دکتری رشته «قرآن و علوم»، گرایش «قرآن و حقوق»، از دانشگاه جامعه المصطفی (ص) العالمیه، قم، استان قم، ایران، kariminia@quran.ac.ir

۳. کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، مربی تیرانداز کشور، کارشناس تصادفات، مدرّس و نویسنده، nasiriabbas69@gmail.com

۴. دانش‌آموخته حوزه علمیه قم در سطح سه (کارشناسی ارشد)، رشته تفسیر و علوم قرآن، اشتغال به سطح چهار (دکتری)، رشته تفسیر و علوم قرآن، استاد دانشگاه معارف اسلامی، moradi.amin2016@gmail.com

۵. دانشجوی دکتری، رشته قرآن و مستشرقان، جامعه المصطفی (ص) العالمیه، قم، ایران، پژوهشگر و فعال فرهنگی، mohamadrezasabzi950@yahoo.com

میان جوانان و ارائه بینش‌ها و نگرش‌های درست، به بیگانگان اجازه ندهند آن‌ها را بنده فکری و فرهنگی خود سازند تا از استقلال عملی کامل برخوردار شده و در تمامی زمینه‌ها پیشرفت کنند و تمدن نوین اسلامی را بوجود آورند که در بیانیه گام دوم، رهبر معظم انقلاب حرکت و جهاد علمی را فریضه بزرگ برای جوانان می‌داند. از همین رو، تحقیق حاضر به شیوه توصیفی-تحلیلی و به روش کتابخانه‌ای عهده دار پاسخگویی به این سؤال است که چه راهکارهایی برای ترویج جهاد علمی میان جوانان بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب وجود دارد؟ برآیند تحقیق حاکی از آن است که راهکارهای ترویج علم میان جوانان شامل تقویت خودباوری، امید و انگیزه دهی، الگو دهی به جوانان، ایجاد روحیه انقلابی‌گری، برگزاری برنامه‌های ترویج علم، دشمن شناسی، بصیرت دهی و بومی سازی علم باشد.

کلید واژه: جهاد، جهاد علمی، جوانان، بیانیه گام دوم انقلاب

مقدمه

یکی از الطاف و نعمت‌های بزرگ الهی، جهاد است که علاوه بر اینکه در قرآن کریم مورد تأکید قرار گرفته، از جانب پیامبر و اهل بیت علیهم السلام نیز بسیار سفارش شده است. جهاد دارای مصادیقی چون جهاد مسلحانه علیه دشمنان اسلام، جهاد اخلاقی و جهاد کبیر (جهاد علمی - فرهنگی) است. رهبر معظم انقلاب اسلامی در بیانات خویش همواره بر جهاد علمی تأکید نموده و می‌فرمایند که امروز کشور نیازمند یک جهاد علمی است و از آن جا که در هر کشوری جوانان به عنوان سرمایه و امید آن کشور به حساب می‌آیند، در بیانیه گام دوم انقلاب آن را یک فریضه برای جوانان معرفی می‌فرمایند. زیرا جهاد نکردن منشأ بسیاری از انحرافات و یأس‌ها و گمراهی در زندگی می‌شود که به تبع آن جامعه را نیز نابود می‌کند و برای آرامش و پیشرفت در زندگی و ایجاد تمدن نوین اسلامی انجام آن ضرورت دارد. تحقیقات انجام شده در این زمینه بیانگر آن است که تألیفاتی چون کتاب نیم قرن جهاد علمی از امیرحسین کوکبی، جهاد علمی و نقش شکل‌های دانشجویی از سجاد اکبری، محمد فدایی و دیگران و پایان نامه‌هایی چون جهاد علمی و فرهنگی از منظر قرآن از سلما زابلی نیا و مقالاتی مانند: جهاد علمی از منظر قرآن و بیانیه گام دوم انقلاب از محمد علی رضایی اصفهانی و مهدی رستم نژاد انجام گرفته است، اما هیچ کدام از آثار بررسی شده به صورت مستقل به راهکارهای ترویج علم میان جوانان با تأکید بر بیانیه گام دوم پرداخته‌اند. بنابراین در این نوشتار سعی شده است تا با شیوه توصیفی - تحلیلی و با استناد به روش کتابخانه‌ای به بیان راهکارهای ترویج جهاد علمی میان جوانان با تأکید بر بیانیه گام دوم پرداخته شود.

۱. مفهوم‌شناسی

۱-۱. جهاد

در اصطلاح به معنای تلاش و کوشش در به دست آوردن آنچه که مورد رضای خداوند است که با بذل جان و مال و توان با طریقی مخصوص برای جنگ با مشرکان و یا افراد یاغی در راه اعتلای کلمه اسلام است (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲ق، ص ۲۰۸).

۱-۲. جهاد علمی

در اصطلاح به معنای ایستادگی و تلاش نیرومند در مقابل موانع و دشمنانی است که می خواهند با ایستادگی به اصول و مبانی گفتمانی و فکری خود در تمام عرصه ها و ابعاد سیاسی، فرهنگ، علم و فناوری و غیره حریف را به اطاعت و تبعیت بکشانند، یعنی جنگ افکار و اراده است.

۱-۳. بیانیه گام دوم انقلاب

بیانیه ای است که از سوی رهبر جمهوری اسلامی ایران، سید علی خامنه ای به مناسبت چهلمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی در تاریخ بیست و دوم بهمن ۱۳۹۷ صادر گردیده است و در آن به تبیین دستاوردهای چهل سال گذشته می پردازد. او در این بیانیه با هدف جهاد بزرگ برای ساختن ایران اسلامی بزرگ توصیه هایی ارائه می دهد و مردم و به ویژه جوانان را مورد خطاب قرار می دهد و به توضیح و روشن کردن مسئله برداشتن گام دوم به سوی آرمان های انقلاب ۱۳۵۷ در هفت فصل می پردازد.

۲. راهکارهای روان شناختی ترویج جهاد علمی میان جوانان

۱-۲. تقویت خودباوری

از مهمترین عوامل در پیشرفت علمی، معنوی و اجتماعی انسان، به ویژه نسل جوان، تقویت روحیه خودباوری و باورداشتن به توانایی های خود است. (محمدیان، ۱۳۸۷، ص ۱۸۵). به عبارت دیگر خودباوری، نیرویی اساسی در درون انسان با تکیه بر توانایی ها جهت مقابله و مبارزه با چالش های اساسی زندگی و باور به حق خویش همچون احساس ارزشمندی، شایستگی، شادی و غیره است. (براندن، ناتانیل، قدرت خودباوری، بهاره دادرس، ص ۶-۷).

از طرفی نیز نیروی جوانی به عنوان موهبتی با ارزش از جانب خداوند رحمان معرفی شده که شناخت ابعاد مختلف آن و پاسداری از این نعمت بزرگ و بهره‌وری مناسب از آن بر عهده خود جوانان گذاشته شده است تا بدین وسیله خود را از زیر سلطه ظلم و جهل و ناآگاهی نجات دهند. (احسانی، ۱۳۸۸، ص ۹۸).

برای رسیدن به این توانایی عوامل مختلفی می‌توانند نقش داشته باشند که از جمله آن‌ها باور و اعتقاد به وحدانیت خداوند یا همان خود باوری در پرتو توحید باوری، دوری از تنبلی و بی‌حوصلگی، استقلال فکری، هراس نداشتن از عدم موفقیت و غیره است. (مختار پور، حسن، (۱۳۸۹)، خودباوری و تقویت آن، حصون، شماره ۲۵).

رهبر معظم انقلاب در این باره می‌فرمایند: «برای ملت ما هیچ عیدی بزرگتر از این عید نیست که انسان احساس کند جوانهایش به خودشان اعتماد دارند؛ اعتقاد دارند؛ باور دارند که می‌توانند کارهای بزرگ را انجام بدهند و این عزم راسخ را پیدا می‌کنند که این کار را انجام بدهند. (بیانات در دیدار مسئولان سازمان انرژی اتمی و کارشناسان هسته ای ۱۳۸۵/۳/۲۵).

اما امروزه، با وجود کشورهای استعمارگرو سلطه طلب، که سعی در ناتوان جلوه دادن جوانان دارند، خودباوری از مسائلی است که می‌تواند توسط افراد خبره در جوانان تقویت شود و با تقویت این امر جامعه بصورت خود به خود به یک جامعه خودباور تبدیل می‌شود.

۲-۲. امید و انگیزه دهی به جوانان

امید به معنای آرزو و انگیزه (معین، ۱۳۸۷، ۱۶۲) و حالتی نفسانی است که فرد را به تلاش برای امور مورد انتظار خود، وا می‌دارد. (جمعی از نویسندگان، ۱۳۹۲، ص ۳۸). امید برای هر کسی خوب و مطلوب است، اما از آنجا که جوانان به عنوان کارآمدترین قشر جامعه شناخته می‌شوند، امیدواری در میان این قشر اهمیت فراوانی دارد و برای آنان مطلوب تر و لازم تر است زیرا عاملی برای پویایی، نشاط و پیشرفت آنان است و بدون آن قادر به ادامه حیات نخواهند بود؛ چرا که جوان بدون انگیزه و نشاط و امید، مثل جسد بدون روح خواهد بود. از این رو لازم است که

جوانان روح خود را تقویت کرده و از راهنمایی های دلسوزانه بزرگان بهره ببرند و امیدشان را به آینده تقویت کنند. (جوهری، ۱۳۸۷، ص ۶۸).

بر همین اساس، رهبر معظم انقلاب در بیانیه گام دوم انقلاب، جوانان را مورد خطاب قرار داده و امید و انگیزه بخشی به آنان را از امور مهم می‌داند، ایشان در باره امید و امیدواری به جوانان می‌فرمایند: «از جمله‌ی سخت‌ترین کارهایی که علیه من و شما دارد انجام می‌گیرد، این است که امید را در ماها بمیرانند. سعی کنید امید را زنده نگه دارید. هرچه می‌توانید، شعله‌ی امید را در دل خودتان و در دل مخاطبانتان زنده نگه دارید. با امید است که می‌شود پیش رفت. امید هم امید بیجا نیست؛ امیدی است که واقعیتها کاملاً ما را به درستی آن نوید می‌دهد». (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار دانشجویان، ۱۳۹۱/۵/۱۶).

۲-۳. الگوپذیری از جهادگران علمی

قرآن، پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله را به عنوان الگوی شایسته و اسوه‌ی حسنه‌ی مؤمنان راستین معرفی می‌فرماید:

«لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْآخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا، (احزاب/۲۱)؛

در پیامبر خدا برای شما؛ برای کسانی که به خدای متعال و روز بازپسین امیدوارند و خدای را بسیار یاد می‌کنند، الگویی نیکو وجود دارد».

آنچه که در این آیه نورانی مورد توجه است، جمله‌ی «لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْآخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا» است. این جمله، بدل از ضمیر خطاب در «لَكُمْ» است، زیرا بر این دلالت می‌کند که اقتدا و تأسی کامل به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم توفیقی است که هرکسی لیاقت آن را ندارد. (طباطبایی، ۱۳۷۸، ج ۱۶، ص ۳۰۵).

شخصیت پیامبر اکرم یک الگوی جاوید است که منحصر به زمان خاصی نیست، بلکه مختص به تمام نسل‌ها بوده و در تمام شئون فردی و اجتماعی می‌تواند گره‌گشای تمامی راهیان به حق و واقع‌باشد. اسوه‌پذیری از رسول گرامی اسلام، مختص مؤمنانی است که ایمانی راستین به خداوند و روز جزا داشته باشند. پس به هر اندازه که ایمان به خدا و روز جزا ضعیف‌تر باشد، انگیزه و توفیق در اقتدا به رسول الله صلی الله علیه و آله این اسوه‌ی حسنه‌ی الهی، کمتر و ضعیف‌تر خواهد بود. (مصباح یزدی، ۱۳۸۳، ج ۱، ص ۱۵۶).

اهل بیت پیامبر نیز همانند خود آن حضرت الگوهای نیکویی معرفی شده‌اند که پیروی از آن‌ها به دستور خدا و پیامبر واجب است. امامان معصوم و حضرت زهرا سلام الله علیها نیز تمام شرایط الگو بودن و مقتدا بودن را دارا هستند. بنابراین بعد از پیامبر، اهل بیت در تمام ابعاد اعتقادی، اخلاقی، رفتاری، علمی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و غیره هدایتگر انسان هستند.

به حکم عقل، انسان باید پیرو کسانی باشد که دارای والاترین کمالات بوده‌اند. در الگوگیری، لازم نیست که الگوها حضور فیزیکی داشته باشند، بلکه چه بسا کسانی که در گذشته‌ای دور زندگی می‌کردند، بهتر از بسیاری از مصاحبان بتوانند الگو واقع شوند؛ ولی برای این کار باید از طریق بررسی تاریخ زندگی درس‌های لازم را فرا گرفت. بنابراین هر کس که در امور مختلف زندگی خود از منش و سیره این بزرگان الگو بگیرد، می‌تواند با توکل و استعانت از خدای مهربان در زندگی دنیوی و آخروی خود راه سعادت را طی کند. (مکارم شیرازی، ۱۳۸۰، ج ۲۴، ص ۱۶).

از جمله الگوهای معنوی و علمی دیگر، عالمان و متولیان دینی می‌باشند که با رفتار و گفتار خود در جوانان تأثیرگذار هستند. قرآن کریم در باره رفتار آنان می‌فرماید:

«ذَالِكَ بِأَنَّهُمْ قَسِيصِينَ وَرُهْبَانًا وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ» (مائده/۸۲)؛

این (دوستی نصاری نسبت به مسلمین) بدین سبب است که برخی از آنها دانشمند و پارسا هستند و تکبر و گردنکشی (بر حکم خدا) نمی‌کنند».

در عصر غیبت که دست ما از امام معصوم خالی است، متولیان دین در سلوک دینی و دین داری جوانان نقش بسزایی دارند. بر این اساس، رفتار و سلوک و عملکرد آن‌ها بیش از قول و سخنشان بر روی مردم می‌تواند اثرگذار باشد.

از نگاه امیرمؤمنان علیه السلام دعوت مردم به دین و دینداری زمانی تأثیرگذار خواهد بود که دعوت‌کنندگان ابتدا خودشان به آنچه که می‌گویند عمل نمایند:

«فَإِنَّ الْعَالِمَ الْعَامِلَ بغيرِ عِلْمِهِ كَالْجَاهِلِ الْحَائِرِ الَّذِي لَا تَسْتَفِيقُ مِنْ جَهْلِهِ، بَلِ الْحُجَّةُ عَلَيْهِ أَكْبَرُ، وَ الْحَسْرَةُ لَهُ الْأَزْمُ، وَ هُوَ عِنْدَ اللَّهِ الْأَوْمُ، (حر عاملی، ۱۴۱۴ق، ج ۶، ص ۱۶۷)؛

همانا عالمی که به غیر علم خود عمل کند، چونان جاهل سرگردانی است که از بیماری نادانی شفا نخواهد گرفت، بلکه حجت بر او قوی تر و حسرت و اندوه بر او استوارتر و در پیشگاه خدا سزاوارتر به نکوهش است».

جوانانی که با عالمان دین در ارتباط هستند و از همنشینی با آنها بهره می‌برند، از لحاظ معنوی و علمی قابل مقایسه با دیگران نیستند و همه اینها به خاطر رشد عقل و استفاده از قدرت تفکر آنها است که به واسطه مصاحبت با کسانی که مروج دینی هستند که آن‌ها را به تعقل و تفکر ترغیب می‌نمایند. بنابر آنچه گفته شد مسؤلیت عالمان و متولیان دین، بسیار خطیر است، چرا که رفتار و کردار آنان الگو و سرمشقی برای سایر افراد جامعه می‌باشد.

الگوپذیری از عالمانی چون امام خمینی رحمه الله علیه (که با رفتار و گفتار خود تأثیر فراوانی بر جوانان زمان خود داشت که این تأثیرات هم چنان در نسل‌هایی که از انقلاب با برکت ایشان بوجود آمده، هنوز هم ادامه دارد. علت تأثیرگذاری ایشان بر جوانان باور قلبی امام بر سخنان خود بود. علامه جعفری و شهید مطهری برای نسل جوان و پژوهنده و اهل علم و تحقیق بسیار اهمیت دارد. (فلاح ربیع، علی (۱۳۹۱)، روش شناسی الگو در انتقال ارزش‌ها، سال چهارم، شماره دوم).

رهبر معظم انقلاب در باره آثار شهید مطهری می‌فرماید: «لازم است جوانان، مخصوصاً آن‌هایی که با معرفت و دانش سر و کار دارند، با آثار شهید مطهری ارتباط نزدیک برقرار کنند و کتاب‌های آن بزرگوار را بخوانند. این کتاب‌ها حقیقتاً بینش وسیع و نوینی به خواننده خود می‌بخشند». (بیانات در دیدار جمع زیادی از معلمان و کارگران، ۱۳۷۱/۲/۹).

۳. راهکارهای فرهنگی ترویج جهاد علمی میان جوانان

۱-۳. ایجاد روحیه انقلابی‌گری

انقلابی ماندن به معنای مبارزه با ظلم، استکبار ستیزی و کنار نیامدن با آن است. فرد انقلابی پیوسته تلاش می‌کند که آرمانها و معیارها را حفظ کند و به ارزش پیشرفت، تحول و تکامل که از ارزشهای اساسی انقلاب اسلامی است، اعتقاد دارد و هر روز در پی تحول و بهتر شدن اوضاع است. (بیانات رهبر انقلاب در مراسم بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی ۱۳۹۵/۳/۱۴).

تأکیدات چندین بار رهبر معظم انقلاب اسلامی بر تولید علم، نشان دهنده‌ی اهمیت ویژه ایشان در تمدن‌سازی نوین اسلامی است. ایشان تولید فکر را یکی از دو عنصر اساسی برای ایجاد تمدن اسلامی می‌دانند (بیانات در اجتماع یزرگ مردم قم ۱۳۷۹/۷/۱۴). با این وجود و در شرایط کنونی که دشمن به طرق مختلف و با انگیزه‌های

گوناگون به مقابله با جامعه اسلامی برخاسته، جوانان باید انقلابی و جهادی عمل کنند تا از افتادن در دام دشمنان در امان باشند.

۲-۳. برگزاری برنامه های ترویج علم

برای ترویج علم در جامعه و میان جوانان نیاز به تشکیل برنامه های با این هدف می باشد. بنابراین لازم است که تمامی نهادها و سازمان ها در این زمینه همکاری داشته باشند. یکی از مواردی که می تواند به ترویج جهاد علمی بپردازد، رسانه است. در واقع رسانه به خاطر گستردگی، سادگی و نفوذ فراوان آن در زندگی شخصی، بسیار مؤثر است و بی شک از میان اقسام وسایل ارتباط جمعی، تلویزیون از کارآمدترین نوع برای ترویج علوم است، زیرا با تولید برنامه های علمی مورد نظر می تواند در اطلاع رسانی و آموزش صحیح، دیدگاه مخاطبان به ویژه جوانان را نسبت به مسائل علمی و موضوعات مختلف گسترش دهد. (عیسی، زارع و محمد حسن زاده، علم در قاب تصویر، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۱).

علاوه بر آن برای ایجاد جهاد علمی به کارهای گروهی، ابتکار و خلاقیت و پژوهش نیاز هست. باید تلاش نمود تا با گسترش مجله های تخصصی، برگزاری کرسی های آزاد اندیشی و نشست های علمی با استفاده از افراد مجرب، برگزاری نمایشگاه های علمی در مناطق مختلف کشور، محیط مناسبی را برای ارائه افکار، ایده ها و عقاید جوانان فراهم نمود. (اسحاقی، ۱۳۹۲، ص ۱۶).

۴. راهکارهای سیاسی ترویج جهاد علمی میان جوانان

۱-۴. دشمن شناسی

دشمن شناسی به معنای شناختن اهداف و آگاهی به اقسام روش ها و ابعاد دشمنی دشمنان و از جمله مفاهیم بسیار عمیق و ریشه ای در تعالیم دین مبین اسلام است. دشمنانی که دائماً در ستیز با ایمان و عدالت اسلامی هستند، استکبار، یکی از آنان به حساب می آید که شناخت آن یکی از مهمترین روش هایی است که جوانان را

برای ایجاد یک جهاد علمی بر می خیزاند. اساسی ترین تکلیف برای جوانان، شناختن دشمن در هر لباسی است و علاوه بر آن آگاهی بخشی به مردم و نشان دادن راه درست به افراد غافل، از ارکان مهم موفقیت در مبارزه با دشمن است (امیرزاده قاسمی، ۱۳۸۶، ص ۸۸۷-۸۸).

در این زمینه لازم است که جوانان آگاهی کامل را داشته باشند، تنها روشی که برای تعمیق بینشهای سیاسی آن ها مهمترین اثر را دارد، روش تحلیل پدیده‌ها و حوادث سیاسی است. اگر تحلیل سیاسی بر اساس مبانی صحیح و دینی انجام شود، آثار آن در رشد سیاسی جامعه اسلامی ظاهری شود که این یکی از نیازهای ضروری جامعه اسلامی امروز در جهان اسلام است. پس عالمان و مربیان باید در به کارگیری استعداد افراد، علی الخصوص، جوانان جهت تحلیلیگری سیاسی در جوامع اسلامی برنامه‌ریزی و تلاش مجاهدانه نمایند تا مسلمانان را از آثار سیاست‌های غیراسلامی و تهاجمات سیاسی استکبار که گرفتن روحیه جهادی جوانان است، نجات دهند.

در این زمینه رهبر معظم انقلاب حضرت آیت الله خامنه‌ای در توصیه به دانشجویان که در معرض تهاجم‌های دشمنان هستند، فرمودند: «حرف من به دانشجویان این است که مراقب دشمن باشید؛ دشمن را خوب بشناسید؛ مبدا از شناسایی دشمن غفلت کنید، غریبه‌هایی که خود را در لباس خودی در همه جا داخل می‌کنند، اینها را بشناسید، دستهای پنهان را ببینید... دانشجوی، قشر فاخر و با ارزشی است. دشمن دانشجو را هدف گرفته است. (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جمعی از دانشجویان و اقشار مختلف مردم، ۱۳۷۸/۶/۲۱).

امروزه با توجه به این که نسل انقلابی به دوران میانسالی و پیری رسیده و آینده از آن نسل جوان است، دشمن امیدوار است که بتواند در نسل جوان نفوذ کند و حکومت مورد نظر خود را در کشور مهیا کند و برای رسیدن به این هدف در تلاش است تا نسل جوان را منحرف کند و از ایجاد حرکت های جهادی در زمینه علم و دانش جلوگیری به عمل آورد. (نوروزی، ۱۳۸۰، ص ۱۹).

یکی از روش‌های مهم در تربیت سیاسی، بصیرت دهی به مردم به ویژه جوانان می باشد که به معنای بیان حقیقت و باز کردن چشم انسانها به وقایع و علم به زمان است که برای تمامی مسلمانها ضرورت دارد. (تنظیم مرکز صهبا، ۱۳۹۰، ص ۳۸-۳۶). حضرت علی علیه السلام می فرمایند:

«فَإِنَّمَا الْبَصِيرُ مَنْ سَمِعَ فَتَفَكَّرَ وَ نَظَرَ فَأَبْصَرَ، (نهج البلاغه، ۱۴۱۴ ق، ص ۲۱۳)؛

ترجمه: بصیر کسی است که بشنود، پس بیندیشد و ببیند پس با دقت بشناسد».

رهبر معظم انقلاب در این باره می فرمایند: «مجموعه جوانان یک کشور وقتی بصیرت دارند، آگاهانه حرکت می کنند و قدم بر می دارند، همه تیغهای دشمن در مقابل آنها گند می شود؛ بصیرت این است. بصیرت وقتی بود، غبارآلودگی فتنه نمی تواند آنها را همراه کند و آنها را به اشتباه بیندازد. اگر بصیرت نبود، انسان ولو با نیت خوب، گاهی در راه بد قدم می گذارد. شما در جبهه جنگ اگر راه را بلد نباشید، اگر نقشه خوانی بلد نباشید، اگر قطب نما در اختیار نداشته باشید، یک وقت نگاه می کنید می بینید در محاصره دشمن قرار گرفته اید؛ راه را عوضی آمده اید، دشمن بر شما مسلط می شود. این قطب نما همان بصیرت است.» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار عمومی مردم چالوس و نوشهر، ۱۳۸۸/۷/۱۵).

وقتی که جوانان بینش عمیق نسبت به مسائل جامعه و جهان پیدا کنند، دیگر در برابر انحرافات جامعه، منحرف نمی شوند و به راحتی در برابر اهداف دشمن واکنش نشان می دهند، تمام تلاش خود را برای بصیرت افزایی هم نوعان خود انجام می دهند. حوادث را درست نگاه کردن، درست سنجیدن، در آنها تفکر و تدبیر کردن در انسان بصیرت ایجاد می کند.

بدون شک، علم یک پدیده اجتماعی است. تولید، رشد و توسعه دانش، به تحقق رابطه‌ای تعاملی و کارکردی میان نهاد علم و ساختارهای اجتماعی مربوط است. (گفتمان بومی‌سازی علم و ساختارهای اجتماعی، سال ششم، شماره دوم، پیاپی ۲۲، بهار ۱۳۹۴، ص ۳۲ - ۴۴).

«وقتی در جامعه ای علم محترم شمرده می‌شود که استعداد و سرچشمه ی درونی عناصر انسانی کشور جوشان شود و علم بومی گردد. سرمایه‌گذاری برای علم، باید با این هدف باشد؛ و الا اینکه دیگران فرآورده های علمی داشته باشند و فرمول‌ها و کلماتی را به ما بیاموزند و ما بدون اینکه هیچ عمقی از آن به دست بیاوریم، آن کلمات را یاد بگیریم، به پیشرفت هیچ کشوری کمک نمی‌کند؛ نه ما و نه هیچ کشور دیگری». (بیانات در دیدار دانشجویان در ماه مبارک رمضان، ۱۳۸۳/۸/۱۰).

«دانش، آشکارترین وسیله‌ی عزت و قدرت یک کشور است. روی دیگر دانایی، توانایی است. دنیای غرب به برکت دانش خود بود که توانست برای خود ثروت و نفوذ و قدرت دوپست ساله فراهم کند و با وجود تهیدستی در بنیان‌های اخلاقی و اعتقادی، با تحمیل سبک زندگی غربی به جوامع عقب‌مانده از کاروان علم، اختیار سیاست و اقتصاد آن‌ها را به دست گیرد. ما به سوءاستفاده از دانش مانند آنچه غرب کرد، توصیه نمی‌کنیم، اما مؤکداً به نیاز کشور به جوشاندن چشمه‌ی دانش در میان خود اصرار می‌ورزیم. بحمدالله استعداد علم و تحقیق در ملت ما از متوسط جهان بالاتر است. اکنون نزدیک به دو دهه است که رستاخیز علمی در کشور آغاز شده و با سرعتی که برای ناظران جهانی غافلگیرکننده بود -یعنی یازده برابر شتاب رشد متوسط علم در جهان- به پیش رفته است» (بیانیه گام دوم انقلاب، ۲۲ بهمن ماه ۱۳۹۷).

در واقع پیشرفت کشور منوط به جوشش علم از درون جامعه است و برای جوشش علم لازم است که در درون جامعه از همان سنین پایین به ترویج علم و دانش توجه کافی شود و جوانان را برای این مهم بسیج نمود و در این راستا جوانان را با مسئولیت خطیری که آینده آن‌ها در گرو آن است به صورت جدی آشنا نمود.

نتیجه گیری

۱. خودباوری از مسائلی است که می تواند توسط افراد خبره در جوانان تقویت شود و با تقویت این امر جامعه بصورت خود به خود به یک جامعه خودباور تبدیل می شود؛
۲. از آنجا که جوانان به عنوان کارآمدترین قشر جامعه شناخته می شوند، امیدواری در میان این قشر اهمیت فراوانی دارد و برای آنان مطلوب تر و لازم تر است، زیرا عاملی برای پویایی، نشاط و پیشرفت آنان است و بدون آن قادر به ادامه حیات نخواهند بود؛ چرا که جوان بدون انگیزه و نشاط و امید، مثل جسد بدون روح خواهد بود.
۳. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم ، ائمه اطهار علیه السلام و عالمان دینی بهترین الگو در زندگی برای جوانان از لحاظ معنوی، علمی و اخلاقی هستند.
۴. در شرایط کنونی که دشمن به طرق مختلف و با انگیزه های گوناگون به مقابله با جامعه اسلامی برخاسته، جوانان باید انقلابی و جهادی عمل کنند تا از افتادن در دام دشمنان در امان باشند.
۵. یکی از برنامه هایی که می تواند به ترویج جهاد علمی بپردازد رسانه است، علاوه بر آن برای ایجاد جهاد علمی به کارهای گروهی، ابتکار و خلاقیت و پژوهش میان جوانان نیاز هست.
۶. اساسی ترین تکلیف برای جوانان، شناختن دشمن در هر لباسی است و علاوه بر آن آگاهی بخشی به مردم و نشان دادن راه درست به افراد غافل، از ارکان مهم موفقیت در مبارزه با دشمن است.
۷. وقتی که جوانان بینش عمیق نسبت به مسائل جامعه و جهان پیدا کنند دیگر در برابر انحرافات جامعه، منحرف نمی شوند و به راحتی در برابر اهداف دشمن واکنش نشان می دهند تمام تلاش خود را برای بصیرت افزایی هم نوعان خود انجام می دهند.

۸.. پیشرفت کشور منوط به جوشش علم از درون جامعه است و برای جوشش علم لازم است که در درون جامعه از همان سنین پایین به ترویج علم و دانش توجه کافی شود و جوانان را برای این مهم بسیج نمود.

منابع

۱. قرآن: ترجمه ناصر مکارم شیرازی
۲. نهج البلاغه: ترجمه محمد دشتی
۳. براندن، ناتانیل، قدرت خودباوری، ترجمه بهاره دادرس، به این آدرس: [www. My book.ir](http://www.Mybook.ir)
۴. احسانی، محمد، جوان (۱۳۸۸)، انتظارات، مسئولیت ها، دفتر عقل، قم
۵. اسحاقی، سید حسین (۱۳۹۲) آزاد اندیشی تا تولید علم، چاپ اول، نشر هاجر، بهار.
۶. امیرزاده قاسمی، هاشم (۱۳۸۶) پرورش سیاسی نسل سوم انقلاب، مشهد، سیمرغ خراسان
۷. بیانات در اجتماع یزرگ مردم قم ۱۳۷۹/۷/۱۴
۸. بیانات در دیدار جمع زیادی از معلمان و کارگران، ۱۳۷۱/۲/۹
۹. بیانات در دیدار دانشجویان در ماه مبارک رمضان، ۱۳۸۳/۸/۱۰
۱۰. بیانات در دیدار مسئولان سازمان انرژی اتمی و کارشناسان هسته ای ۱۳۸۵/۳/۲۵
۱۱. بیانات رهبر انقلاب در مراسم بیست و هفتمی سالگرد رحلت امام خمینی ۱۳۹۵/۳/۱۴
۱۲. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جمعی از دانشجویان و اقشار مختلف مردم، ۱۳۷۸/۶/۲۱
۱۳. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار دانشجویان ۱۳۹۱/۵/۱۶
۱۴. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار عمومی مردم چالوس و نوشهر، ۱۳۸۸/۷/۱۵
۱۵. بیانیه گام دوم انقلاب، بیست و دوم بهمن ماه ۱۳۹۷
۱۶. تنظیم مرکز صهبا (۱۳۹۰) بصیرت و استقامت، تهران، موسسه ایمان جهادی، چاپ دوم،

۱۷. جمعی از نویسندگان (۱۳۹۲) امید و رسانه، قم، مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران
۱۸. جوهری، شکیبا سادات (۱۳۸۷)، سلوک جوانی، قم، دفتر عقل
۱۹. حر عاملی، محمد بن حسن (۱۴۰۴ ه.ق)، وسائل الشیعه، موسسه آل‌البیت، قم.
۲۰. حسین زاده، علی حسین، گفتمان بومی‌سازی علم و ساختارهای اجتماعی (۱۳۹۴)، سال ششم، شماره دوم، پیاپی ۲۲، بهار
۲۱. راغب اصفهانی، حسین بن محمد (۱۴۱۲ ق)، المفردات فی غریب القرآن، بیروت، دارالعلم الشامیه.
۲۲. طباطبایی، محمد حسین (۱۳۷۸)، المیزان فی تفسیر القرآن (ج ۱۶)، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
۲۳. عیسی، زارع و محمد حسن زاده، علم در قاب تصویر، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۱
۲۴. فلاح ربیع، علی (۱۳۹۱)، روش شناسی الگو در انتقال ارزش‌ها، علی فلاح رفیع، سال چهارم، شماره دوم.
۲۵. محمدیان، مجید (۱۳۸۷)، روش‌های تربیت نوجوانان و جوانان در اسلام، خلق، قم.
۲۶. مختار پور، حسن (۱۳۸۹)، خودباوری و تقویت آن، حصون، شماره ۲۵
۲۷. مصباح یزدی، محمد تقی (۱۳۸۳)، اخلاق در قرآن، (چ ۱)، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، قم.
۲۸. معین، محمد (۱۳۸۷)، فرهنگ فارسی معین، تهران، انتشارات فرهنگ، چ اول.
۲۹. مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۸۰)، تفسیر نمونه، دارالکتب الاسلامیه، قم.
۳۰. نوروزی، محمد جواد (۱۳۸۰) نظام سیاسی اسلامی، قم، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)

